

ПРАВОВІ ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА

Дораган Ксенія Вячеславівна,
студентка магістратури права,
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса

Загороднюк Світлана Олегівна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального права, процесу та
криміналістики,
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса

Становлення України як соціальної, демократичної та правової держави створюється на визнанні людини, її життя, здоров'я, гідності та честі, її недоторканості і безпеки найвищою соціальною цінністю (ст.3 Конституції України). Згідно ст.43 ч.4 Конституції України, «кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці». [1]

Відповідно ст.6 ч.1 Закону України «Про охорону праці» визначається, що «умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, що використовуються працівником, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам законодавства». [2]

Згідно ст.1 цього Закону, «охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності». [2] Діяльність людини у безпечних, здорових умовах праці може бути забезпечена дотриманням відповідних правил безпеки. Створення нових галузей виробництва, удосконалення виробничого устаткування та пристроїв призводять до зростання правопорушень в сфері безпеки виробництва, пов'язаних зі спричиненням шкоди життю та здоров'ю людей, а також матеріальних збитків. Забезпечення охорони цих соціальних цінностей здійснюється нормами Кримінального кодексу України (Розділ X Особливої частини). [3]

Суспільна небезпека кримінальних правопорушень проти безпеки виробництва полягає в тому, що недотримання нормативних приписів безпеки можуть заподіяти шкоду життю і здоров'ю працівників, стороннім особам, знищення майна як виробників, так і сторонніх осіб, шкоду може бути завдано і навколишньому природному середовищу. [4, с.319]

Вирішення проблем забезпечення охорони праці належить до найбільш серйозних комплексних питань сучасного етапу, переконливим доказом цього є рівень виробничого травматизму та професійних хронічних захворювань, що є

одним з показником стану охорони праці в тій чи іншій сфері економічної діяльності, регіоні та державі у цілому.[5, с. 47]

«У прагненні досягти найвищих економічних показників, збільшити прибутки виробничої діяльності роботодавці не завжди приділяють достатньої уваги безпеці та гігієні праці, їх забезпеченню та фінансуванню». [6, с.4]

Стан безпеки праці в Україні оцінюється як недостатній. Серед причин, які сприяють високому рівню травматизму, є неналежні умови праці, які не відповідають встановленим санітарно-гігієнічним нормам. Виробничий травматизм в Україні має значні негативні соціально-економічні наслідки, а саме:

а) для держави (випуття економічно активних, кваліфікованих працівників через інвалідність або загибель, великі обсяги виплат відшкодування потерпілим, а також членам сімей та утриманцям померлих, втрати невідпрацьованого часу через тимчасову непрацездатність і нереалізовані у зв'язку з цим продукцію та послуги тощо);

б) для роботодавців (витрати на ліквідацію наслідків нещасних випадків та аварій; погіршення інвестиційної складової економіки країни, виробничого іміджу українських підприємств та їх продукції тощо);

в) для потерпілих працівників і членів сімей загиблих (втрата заробітку, фізичні та моральні страждання від часткової чи повної втрати працездатності, обмеження власних фізичних і матеріальних можливостей, соціальної несправедливості тощо).[7, с.92]

Ситуація щодо високого рівня виробничого травматизму та професійних захворювань є наслідком різноманітних порушень вимог законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці, що у свою чергу, спонукає до проведення досліджень у цій сфері та здійснення спроб визначення шляхів її розв'язання.[8, с.47]

Кримінальний кодекс України містить кримінально-правові норми, а саме: «Порушення вимог законодавства про охорону праці» (ст.271 КК); «Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою» (ст.272 КК); «Порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або вибухонебезпечних цехах» (ст.273 КК); «Порушення правил ядерної або радіаційної безпеки» (ст.274 КК) та «Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд» (ст.275 КК). [3]

Характерною ознакою вказаних норм є їхня спрямованість на забезпечення охорони життя та здоров'я працівників на виробництві.

Відповідні правові норми є гарантійним зобов'язанням держави щодо дотримання одного з найважливіших конституційних прав працівників – права на здорові, безпечні умови праці.

Виробництво є складною соціально-економічною і технічною, відносно замкнутою системою, в основі функціонування якої лежить праця людини, яка спрямована на одержання суспільно корисного результату. Тобто під виробництвом розуміється місце (підприємство, установа, організація), де відбувається процес створення матеріальних благ – виготовлення промислової

продукції (переробка, реконструкція, ремонт засобів виробництва або предметів споживання), вирощування сільськогосподарських рослин, догляд за худобою тощо. Виробництво як і підприємство, може розглядатися у двояко. Це не лише місце, де відбувається процес створення матеріальних чи нематеріальних благ, а, передусім, складна соціально-економічна і технічна відносно замкнута система, в основі функціонування якої лежить праця людини, спрямована на одержання суспільно-корисного результату. [9, с.17]

Для організації і забезпечення охорони праці на виробництві використовуються закони та підзаконні акти, що належать до різних галузей права (трудового, цивільного, господарського, адміністративного, кримінального тощо), а також технічні норми.

Прагнення до безпеки має місце при здійсненні будь-яких робіт, наприклад, в металургійній та хімічній промисловості, автомобілебудуванні, сільському та лісовому господарствах тощо, а також при проведенні будівельних і гірничих робіт, у вибухонебезпечних підприємствах та цехах, при поводженні з радіоактивними речовинами тощо.

Таким чином, всі види виробничої діяльності обумовлюють формування у її виконавців соціальних потреб і відповідних їм суспільних інтересів в забезпеченні безпеки виробництва.

Безпека виробництва охоплює різні види та рівні безпеки, обумовлені небезпекою, що виникає у зв'язку, з приводу виробничої діяльності людини або як результат такої діяльності. Основним видом безпеки, властивим будь-якому виробництву, є безпека праці, яка поділяється на технічну та санітарну, а за рівнями – на безпеку звичайних та підвищено небезпечних робіт. З огляду на масштаби можливої дії небезпечних та шкідливих виробничих факторів безпеку виробництва можна поділити на внутрішню та зовнішню. Безпека праці охоплює внутрішню безпеку виробництва, яка поширюється на осіб, які безпосередньо зайняті у виробничих процесах, що здійснюються на території певного виробництва. Проте низка виробництв містить загрозу (здатність її спричинити) також невиробничим інтересам, які формуються в сферах їх діяльності або в результаті такої діяльності, це в першу чергу вибухонебезпечні виробництва, а також виробництва, на яких використовуються ядерні або радіоактивні матеріали. Необхідність їх захисту від небезпеки обумовлює створення особливого виду безпеки поза даним виробництвом (зовнішньої), але у зв'язку з ним, тобто забезпечення зовнішньої безпеки.[10, с.150] Відповідний режим розповсюджується на робітників підприємства, які виконують свої трудові обов'язки поза територією небезпечного виробництва (цеху, дільниці), а також на інших осіб, що знаходяться на території даного підприємства. Зокрема, поширюється на категорію осіб, що знаходяться поза межами виробництва взагалі, наприклад, мешканці прилеглих районів, водії та пасажери транспорту, що рухаються суміжними шляхами тощо. До цієї групи належать також особи, які використовують готову промислову продукцію, її напівфабрикати, а також експлуатують збудовані будівлі та споруди.

Дотримання безпеки виробництва визначається умовами функціонування самого виробництва, ведення окремих робіт, використання одержаної продукції,

при яких виключено руйнівний вплив на інтереси суспільства небезпечними чинниками. Такі умови підтримуються і забезпечуються різними заходами, в тому числі заходами правового характеру.

Список літератури

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141 [Електронний ресурс]//ВРУ. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
2. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694 - XII
//Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 49, ст.668.
3. Кримінальний кодекс України. Чинне законодавство України зі змінами та доповненнями станом на 22 квітня 2021 р.: (відповідає офіційному текстові). К.: «Центр учбової літератури», 2021. 197 с.
4. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. [4-те вид., переробл. і допов.]. Х.: Право, 2010. 606 с.
5. Дараганова Н.В. Кримінальна відповідальність за порушення вимог законодавства про охорону праці // Юридична наука. 2013. №5. С. 47-53.
6. Бахуринська О.О. Кримінально-правова характеристика порушення вимог законодавства про охорону праці (ст. 271 КК України): Дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право /О. О. Бахуринська; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. К., 2007. 235 с.
7. Бібліотечка голови профспілкового комітету № 7-8 (139-140), 2011р.Основні напрямки здійснення профспілками громадського контролю за додержанням роботодавцями законодавства про охорону праці (методичні рекомендації). К.: «Профінформ» ФПУ, 2011, 96 с.
8. Дараганова Н.В. Кримінальна відповідальність за порушення вимог законодавства про охорону праці // Юридична наука. 2013. №5. С. 47-53.
9. Борисов В.І., Пащенко О.О. Злочини проти безпеки виробництва: поняття та види. Кримінальна відповідальність за порушення правил ядерної або радіаційної безпеки: монографія /В.І. Борисов, О.О. Пащенко. Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. 224 с.
10. Борисов В.І. Родовий об'єкт злочинів проти безпеки виробництва //Вісник Академії правових наук України. 1995. № 3. С.144-152. [Електронний ресурс]

//Наукова бібліотека НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Режим доступу:
<http://dspace.nulau.edu.ua:8088/handle/123456789/3988>